

важливими мотиваційними чинниками, зважаючи на особливості найменованої продукції.

### **Список використаної літератури**

1. Бучко Д., Ткачова Н. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
2. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. Вісник НАН України. 2008. № 5. С. 54. URL: <https://cutt.ly/o4L3Up8>
3. Сизоненко Н. М. Структурний, семантично-мотиваційний, візуальний параметри найменувань кондитерських виробів ТМ «Домінік». Trends in the development of philological education in the era of digitalization: European and national contexts : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. PP. 74-105. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-303-3->

**Юлія Гевик,**

[hevykyul@gmail.com](mailto:hevykyul@gmail.com)

Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор  
Олеся Тележкіна

### **ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ У ПОВІСТЯХ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА «КЛИМКО» ТА «ВОГНИК ДАЛЕКО В СТЕПУ»**

Художня мова української прози другої половини ХХ століття становить вагомий інтерес для лінгвостилістичних досліджень, оскільки вона відображає не тільки унікальний авторський стиль, але й ціннісні орієнтири тієї епохи. У цьому контексті творчість Григора Тютюнника займає особливе місце: його повісті вирізняються проникливим психологізмом, глибинною моральністю та високою мовною майстерністю.

Попри значну увагу, яку науковці вже приділили вивченню художнього світу цього автора (зокрема, ґрунтовні спостереження щодо портретних деталей представлені у працях Н. Верлати [2] та О. Дудко [4]), питання систематичного аналізу лексико-стилістичних прийомів продовжує залишатися актуальним і вимагає подальших досліджень. Це обумовлює необхідність детального занурення у мовну структуру твору, аби розкрити її багатогранність і глибше осягнути способи, якими автор передає емоційні нюанси своєї оповіді.

Метою дослідження є комплексний аналіз лексики на позначення емоцій у повістях Григора Тютюнника «Климко» і «Вогник далеко в степу» для визначення її семантичних особливостей та стилістичних функцій у формуванні психологічної глибини творів.

Для досягнення поставленої мети планується виконати такі завдання: здійснити кількісний та семантичний аналіз лексичного складу текстів, зосередившись на групі слів, які характеризують «емоції та внутрішній стан», і визначити їхній внесок у створення психологічної глибини повістей; дослідити стилістичні функції лексики емоцій, зокрема її роль у творенні ключових тропів

(епітетів, метафор, порівнянь) та стилістичних фігур (антитези, гіперболи, оксюморона та ін.) як засобів експресивно-емоційного виявлення внутрішнього світу персонажів.

Для дослідження були обрані тексти повістей Григора Тютюнника «Климко» та «Вогник далеко в степу». Для більш точного аналізу і визначення частотності вживання слів письменником було використано методи комп'ютерної лінгвістики. За допомогою програми Sketch Engine створено електронні версії повістей, що дозволило підрахувати частоту використання різних слів. Результати показали, що лексика, пов'язана із «Емоціями та внутрішнім світом» людини, відіграє важливу роль у творчій манері Тютюнника. З огляду на це було вирішено детально вивчити цю групу слів, досліджуючи їх значення в контексті тексту і стилістичну функцію.

Стиль та лексика повістей Григора Тютюнника характеризуються гармонійним сплетінням елементів народної розмовної мови, виразних емоційно насичених слів і майстерного використання художніх засобів. Визначальною особливістю стилю Тютюнника є глибокий ліричний психологізм, що формується завдяки акценту на емоціях та внутрішньому світі героїв. Як підкреслює Голуб В. А., підтекстова організація малої прози Тютюнника створює «ефект внутрішнього звучання», коли емоційні смужки тексту працюють як тонка інтонаційна підкладка до розповіді [3]. Важливими для створення художньої гармонії є слова, які відображають емоційні переживання та наповнені яскравим морально-етичним змістом: доброта, честь, людяність, смуток, тривога.

Лексико-стилістична структура повісті «Климко» базується на контрасті між лексичними шарами, що створює атмосферу трагізму воєнного періоду. У описах війни увага спрямована не стільки на зовнішні події, скільки на внутрішній досвід дитини — так, як показує Бойко Н. І., концепт війни у творі набуває морально-психологічної виміру, що підсилює трагічну зворушливість образів [1]. Емоційна лексика (*сумний, плакати, тремтіти, злякано*) формує напруження героя, тоді як лексеми любові і тепла (*любити, лагідно, добрий*) виступають моральним противагою.

У повісті «Вогник далеко в степу» домінують світліші, людяні мотиви: слова прихильності, любові і довіри (*«любий», «любенький», «хороша», «добрий»*) формують атмосферу доброзичливості та оптимізму. Художній психологізм у творі проявляється не лише через опис переживань, а й через добір емоційно насичених лексем, які виконують етичну функцію у зображенні внутрішнього світу персонажів [5]. Навіть згадки про смуток чи страх у цьому тексті часто набувають співчутливого або пом'якшеного розмовного відтінку.

Однак, у тексті також присутні слова, що відображають смуток або тривогу, проте навіть вони часто отримують співчутливий відтінок або розмовний підсилювальний тон. Наприклад, сльози перестають бути лише проявом болю, а виступають як ознака внутрішнього зростання героя.

Слово «страх» нерідко використовується в розмовному стилі для передачі інтенсивності, а не жаху («Плакала баба — страх»). Емоційна лексика служить для розкриття індивідуальності персонажів та виконує морально-оцінну функцію. Її зв'язок з образами природи («нагідки гіркувато, сумно пахнуть») підсилює тональність надії та довіри, що стилістично контрастує з «Климком».

Лексика, що передає емоції, виступає ключовою складовою ідіостилю Григора Тютюнника, формуючи основу глибокого психологізму його повістей. Аналіз засвідчив, що ця лексика домінує не лише кількісно, але й відіграє значну стилістичну роль, слугуючи базою для створення яскравих епітетів, метафор та контрастних образів, зокрема антитез. Завдяки семантичним полям, пов'язаним із сумом, любов'ю та тривогою, автор майстерно розкриває внутрішній світ своїх персонажів, водночас підкреслюючи гуманістичний пафос своїх творів.

### Список використаних джерел

1. Бойко Н. І. Об'єктивація концепту «війна» в повісті Григора Тютюнника «Климко». *Наукові записки Ніжинського державного університету імені М. Гоголя*. 2022. С. 57–62.
2. Верлата Н. Роль художньої деталі в новелістиці Григора Тютюнника. *Південний архів : збірник наукових праць. Серія : Філологічні науки*. Херсон, 2000. Вип. 8. С. 35–37.
3. Голуб В. А. Підтекстова парадигма малої прози Григора Тютюнника. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2025. № 1. С. 110–118.
4. Дудко О. С. Увага до психологічних деталей у творах для молоді Григора Тютюнника у контексті польських літературознавчих досліджень. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : Лінгвістика і літературознавство*. Бердянськ, 2009. Вип. 22. С. 319–326.
5. Тульчинська Н. М. Своєрідність художнього вираження психологізму у творчості Григора Тютюнника : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Дніпропетровськ, 2002. 16 с.

Мар'яна Гевко,

[hevkomariana021@gmail.com](mailto:hevkomariana021@gmail.com)

Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка;

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент

Ніна Свистун

### ТИПИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»: СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

**Постановка проблеми.** Словосполучення є базовою синтаксичною одиницею сучасної української мови, яка забезпечує структурну, семантичну та стилістичну організацію висловлення. У художньому тексті вони відіграють провідну роль у створенні образності, передачі емоцій, формуванні національного колориту й авторської манери письма. Аналіз словосполучень у